Vikipedi
Özgür Ansiklopedi

Düzeltme işareti

Vikipedi, özgür ansiklopedi

Düzeltme işareti	
kesme işareti	’ '
ayraçlar	[ ] ( ) { } ⟨ ⟩
iki nokta	:
virgül	,
kısa çizgi	-
uzun çizgi	—
üç nokta	… ... . . .
ünlem işareti	!
nokta	.
soru işareti	?
tırnak işareti	“ ”
tek tırnak işareti	‘ ’
noktalı virgül	;
eğik çizgi	/
boşluk	␣
Diğer Tipografik İşaretler	
ve işareti	&
yıldız işareti	*
kuyruklu a	@
ters eğik çizgi	\
madde işareti	•
düzeltme işareti	^
derece	°
denden işareti	〃
ters ünlem işareti	¡
ters soru işareti	¿
kare işareti	#
yüzde işareti	%
paragraf işareti	¶
türev işareti	′
çengel işareti	§
tilde	~

alt çizgi	_
Fikrî mülkiyet hukuku	
telif hakkı simgesi	©
tescilli marka simgesi	®
marka simgesi	™
Para birimi simgeleri	
$ € ₺ £	
Ayrıca bakınız	
Diyakritik işaretler	

görüntüle · tartış · değiştir (https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=%C5%9Eablon:Noktalama_i%C5%9Faretleri&action=edit)

Düzeltme imi ya da **düzeltme işareti**[1] (ˆ) ya da **şapka işareti**[2][3][4] harflerin üzerine gelerek ses değerlerini incelten bir diyakritik işarettir. Yerine getirdiği işlev nedeniyle **uzatma işareti**[5][6][7] adıyla, karıştırılan bir kavram olarak **inceltme işareti** olarak da adlandırılır. Üzerinde bulunduğu ünlüden önce gelen ünsüz harfi inceltir. Kural oluşturulurken kabul edilen bu durum genelgeçer olarak Türkçe diline yerleşmiştir. İnceltme işareti Türkçe, Sırpça, Hırvatça, Esperanto, Fransızca, Norveççe, Rumence, Slovakça, Vietnamca, İskoçça, Portekizce, İtalyanca, Afrikaanca gibi dillerde;Farsça ve Japoncanın Latin harflerine aktarılmasında kullanılan diyakritik işaretlerden biridir.

İçindekiler

Kullanımı

- **Düzeltme imi (ˆ)** Türkçede yalnızca sesli harflerin üzerine gelir. Harfin uzun okunmasını sağlar. Örneğin h*ala (babanın kızkardeşi) ve hâlâ (henüz, sürekli)*. Teknik olarak Türkçede hiçbir sesli harf incelmez. İnceltme işareti, sessiz harfleri incelterek düzeltme yapar. Sesli harflerin üzerine konularak (işaretlenerek) hece uzaması sağlanır.

Alfabetik sıralamalarda kısa ünlüler önce gelir. Örneğin *alem* kelimesi, *âlem* kelimesinden önce yazılır.

Kullanıldığı harfler

- **Â**: *Türkçede kullanılır.* Hafif uzun, ince bir "a" sesidir. Kural olarak bu inceliğin tam olarak sağlanabilmesi için biraz uzatılması gerekir. Örneğin *kâr, hâlâ, Kâzım, Nâzım, âlem, kâğıt…*

- **Û**: *Türkçede kullanılır.* Hafif uzatılarak okunan ince bir "u" sesidir. Doğru kullanım için kural olarak biraz uzatılması gerekir. Örneğin *sükûnet, mûris, mûzip, sûni…*
- **Î**: *Türkçede kullanılır.* Uzatılarak okunan ince bir "i" sesidir. Kullanımda harfindeki noktanın üzerine işaret koyulması, çift noktalama gerektirdiğinden yalnızca düzeltme imi kullanılır, nokta düşer. Örneğin *millî, dinî, dîdem, îzan, mîde...*
- **Ê**: *Gagavuzcada kullanılır.* Uzatılarak okunan ince bir "e" sesidir. Kürtçe ve Zazaca kelimelerde yine yoğun olarak rastlanır. Türkçede sadece birkaç kelimede mevcut olduğu için kullanımı öngörülmemiştir. Ancak yine de Türkçede bir iki kelimenin okunuşu ile bir fikir edinilmesi mümkündür. Örneğin *mêmur, têlif...*
- **Ô**: Uzatılarak okunan ince bir o sesidir. Normal "o" sesinden farklıdır. Türkçede sadece birkaç kelimede mevcut olduğu için kullanımı öngörülmemiştir. Örneğin: *Bôlero, alô, Lôkman...* (Aslında bu kelimelerin tamamındaki "l" harfleri, dilin ucunun damağa doğru çekilmesiyle çıkarılan ve normal "l" sesine göre biraz daha ince olan bir sesi gösterir: *ℓ̗âℓ̗* , *rôℓ̗* , *gôℓ̗* ...)
- İnceltme işareti, sesli harfleri inceltttiği gibi, aslında kalın sessiz harfleri de gizli olarak inceltir. Özellikle "l" harflerinde bu durum çok belirgindir. Örneğin *ℓ̗ânet, ℓ̗aℓe, hâℓ̗â, hâℓ̗...*

Karet (Düzeltme İşareti)

Karet (İngilizce'de "Caret") adını alan Düzeltme işareti (^), bir metin gözden geçirilirken metnin herhangi bir yerinde düzeltme yapılmasını gerektiğini ortaya koyar. Genellikle bir noktalama işaretinin yokluğuna, kelime eksikliğine ya da yarım bırakılmış cümlelere işaret eder. Daha çok kitap, gazete, dergi vs. editörlerince kullanılır. Kesinlikle herhangi bir harfin üzerine eklenmez. İnceltme işaretinin bir türevi olarak görülür ve birbirleriyle bu nedenle karıştırılır. Özetle:

- Caret (**^**) bir Noktalama işaretidir. Cümle içinde düzeltilecek yeri gösterir.
- Circumflex (ˆ) bir Diyakritik işarettir. Harfin ses değerini değiştirir.

Türkçede kullanımı

Uzatma amaçlı

- Yazılışları aynı, anlam ve okunuşları farklı olan kelimeleri birbirinden ayırt etmek için okunuşları uzun olan ünlülerin üzerine düzeltme işareti konur.[1] Ancak bu uzatarak telaffuzda bile aslında İnceltme işlevinin de yerine getirilmesi yine sağlanmaktadır. *Örneğin*:

  adem: kendini bir şey sanmak
  âdem: Yaratılan ilk insan
  adet: Tane
  âdet: gelenek, alışkanlık
  alem: bayrak, minare ve cami kubbelerinin üstündeki hilâl
  âlem: dünya, evren
  alim: Bilen
  âlim: Bilgin
  aşık: eklem kemiği, aşık kemiği
  âşık: aşk içinde yanan
  hakim: hikmet sahibi
  hâkim: yargıç
  hal: sebze-meyve satılan yer; çözme, çözülme; tahttan indirme
  hâl: durum, vaziyet

Â â
Ấ ấ
Ầ ầ
Ẩ ẩ
Ẫ ẫ
Ậ ậ
Ĉ ĉ
Ḓ ḓ
Ê ê

hala: babanın kız kardeşi
hâlâ: henüz

şura: şu bölge
şûra: danışma kurulu

- Eğer bu tür bir karışıklık meydana gelmiyorsa düzeltme işareti kullanılmaz.[1] *Örneğin*: tarih, cahil, takip, layık.
- Katil (öldürme) ve kadir (değer) kelimeleriyle karışma olasılığı olduğu hâlde katil (a uzun) (öldüren) ve kadir (a uzun) (güçlü) kelimelerinin düzeltme işareti konmadan yazılması yaygınlaşmıştır.[1]

İnceltme amaçlı

- Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerde bulunan ince **g**, **k** ünsüzlerinden sonra gelen **a**, **u** ünlülerinin üzerine düzeltme işareti konur. Bu düzeltme işareti **a**, **u** ünlülerinden önce gelen **g**, **k** ünsüzlerinin ince okunmasını sağlar.[1] *Örneğin*: dergâh, gâvur, ordugâh, tezgâh, yadigâr, Nigâr; dükkân, hikâye, kâfir, kâğıt, Hakkâri, Kâzım, mahkûm, mekân, mezkûr, sükûn, sükût, kâr, mezkûr, kâbus, rüzgâr, hikâye
- Kişi ve yer adlarında ince **l** ünsüzünden sonra gelen a ve u ünlüleri de düzeltme işareti ile yazılır.[1] *Örneğin*: Halûk, Lâle, Nalân; Balâ, Elâzığ, İslâhiye, Lâdik, Lâpseki
- Cins isimlerde ince **l'**yi göstermek için düzeltme işareti kullanılmaz.[1] *Örneğin*: ahlak, felaket, ilave, kelam, billur, ilaç, lale, lazım, üslup

Nispet i'si

- Nispet **i'**sinin ismin belirtme hâli ve iyelik eki ile ya da başka bir sözcükle karışabileceği durumlarda nispet i'si üzerine düzeltme işareti konur.[1]*Örneğin*:

  askerî: askerlikle ilgili (askerî okul)
  askeri: "asker"in belirtme hâli (Türk askeri)
  dinî: dinle ilgili, dinsel (dinî bilgiler)
  dini: "din"in belirtme hâli (İslam dini)
  ilmî: ilimle ilgili, bilimsel (ilmî tartışmalar)
  ilmi: "ilim"in belirtme hâli (fizik ilmi)
  millî: milletle ilgili, ulusal (millî meseleler)
  milli: mili olan
  resmî: devletin olan, devletle ilgili (resmî kuruluşlar)
  resmi: "resim"in belirtme hâli (Atatürk'ün resmi)

- Eğer bu tür bir karışıklık meydana gelmiyorsa düzeltme işareti kullanılmaz.[1] *Örneğin*: siyasi, hukuki, insani, iktisadi
- Nispet i'si alan kelimelere Türkçe ekler getirildiğinde düzeltme işareti olduğu gibi kalır.[1] *Örneğin*: millîleştirmek, millîlik, resmîleştirmek, resmîlik.

Ḙ	ḙ
Ế	ế
Ề	ề
Ể	ể
Ễ	ễ
Ệ	ệ
Ĝ	ĝ
Ĥ	ĥ
Î	î
Ĵ	ĵ
Ḽ	ḽ
Ṋ	ṋ
Ô	ô
Ố	ố
Ồ	ồ
Ổ	ổ
Ỗ	ỗ
Ộ	ộ
Ŝ	ŝ
Ṱ	ṱ
Û	û
Ṷ	ṷ
Ŵ	ŵ
Ŷ	ŷ
Ẑ	ẑ

Uzatma İmi (Makron) Benzerliği

Uzatma İmi (¯): Üzerine geldiği sesli harfin (inceltilmeden) uzatılmasını sağlayan kısa düz bir çizgidir. Bu harfler özellikle Letoncada kullanılır. Türkçedeki sesli harflerle örnek verilecek olursa: *Tārih, Hākan, İşāret*

Kaynakça

- Ricardo M.D. Nolasco. Grammar notes on the national language.
- Henry Sweet (1877) A Handbook of Phonetics.

Dipnotlar

1. ^ *a b c d e f g h i j* "Türk Dil Kurumu, Düzeltme işareti" (https://web.archive.org/web/20070221180227/http://www.tdk.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4EC2F94D94121ECE). 21 Şubat 2007 tarihinde kaynağından (http://www.tdk.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4EC2F94D94121ECE) arşivlendi. Erişim tarihi: 19 Şubat 2009.
2. ^ Wiktionary - Şapka işareti (https://tr.wiktionary.org/wiki/%C5%9Fapka_i%C5%9Fareti) 29 Nisan 2014 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20140429044456/https://tr.wiktionary.org/wiki/%C5%9Fapka_i%C5%9Fareti).: *TDK'ya atıf yapılarak*...
3. ^ Ne Demek? - Şapka işareti (http://ne-demek.net/anlam%C4%B1/%C5%9Fapka-i%C5%9Fareti-ne-demek.html) 4 Mart 2016 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20160304113309/http://ne-demek.net/anlam%C4%B1/%C5%9Fapka-i%C5%9Fareti-ne-demek.html).
4. ^ Haber alıntısı - "Şapka İşareti" Hiçbir Zaman Kaldırılmadı. (http://cengizguven.blogspot.com/2010/07/tdk-sapka-isareti-hicbir-zaman.html) 29 Nisan 2014 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20140429051149/http://cengizguven.blogspot.com/2010/07/tdk-sapka-isareti-hicbir-zaman.html).
5. ^ Wiktionary - İnceltme işareti (https://tr.wiktionary.org/wiki/inceltme_i%C5%9Fareti) 29 Nisan 2014 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20140429044457/https://tr.wiktionary.org/wiki/inceltme_i%C5%9Fareti).: *TDK'ya atıf yapılarak*...
6. ^ Sözlükçevir - İnceltme işareti (http://www.sozlukcevir.net/inceltme-isareti-turkce-ingilizce-ceviri/) 29 Nisan 2014 tarihinde Wayback Machine sitesinde arşivlendi (https://web.archive.org/web/20140429061925/http://www.sozlukcevir.net/inceltme-isareti-turkce-ingilizce-ceviri/).
7. ^ Milli Eğitim Bakanlığı, MEGEP, Büro Yönetimi ve Sekreterlik, F Klavye, Ankara, 2011 - *İnceltme İşareti (https://web.archive.org/web/20180712214110/http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/F%20Klavye%20-1.pdf#53)*

Ayrıca bakınız

- Diyakritik işaretler

- İstatistikler
- Tanımlama bilgisi bildirgesi